

Rytų kaimynystės atspindžiai

Dvisavaitinė informacinė svarbiausių įvykių Rytinėje kaimynystėje apžvalga

Nr. 4 (4) //2009 10 09 - 10 27

EESC

Rytų Europos studijų centras

„Perkrautos“ politikos atspindžiai JAV valstybės sekretorės H.Clinton vizito Maskvoje metu

Šių metų spalio 12 dieną su oficialiu vizitu Rusijoje lankėsi JAV valstybės sekretorė Hillary Clinton. Šio vizito metu buvo aptarti svarbiausi dvišalių JAV ir Rusijos santykių klausimai, turėję pademonstruoti vis labiau įsibėgėjantį JAV ir Rusijos santykių „perkrovimo“ procesą. Vizito Rusijoje metu H. Clinton susitiko su Rusijos prezidentu Dmitrijumi Medvedevu ir Rusijos užsienio reikalų ministru Sergėjumi Lavrovu, šių susitikimų metu tikėtasi išspręsti strateginės ginkluotės mažinimo, sankcijų Iranui ir bendros priešraketinės gynybos sistemos kūrimo klausimus.

Nors ekspertų teigimu H. Clinton vizitas buvo nesėkmingas ir nerezultatyvus (jo metu nebuvo pasirašyta nė viena sutartis), Rusija liko patenkinta pasiektais neformaliais susitarimais su JAV. Rusijai pavyko pasiekti, kad Irano klausimu jokie abipusiai mainai su JAV nebūtų įgyvendinami. Rusijos užsienio reikalų ministro Sergėjaus Lavrovo teigimu, derybos dėl Irano branduolinės programos ateities, galimų urano sodrinimo vietų inspektavimas pirminiame etape tenkintų JAV ir Rusijos interesus. Tačiau Rusija pakartotinai akcentavo, kad sankcijos Iranui gali būti taikomos tik išsėmus visas diplomatinės konstruktyvaus dialogo galimybes. Rusija sutiko paremti sankcijų taikymą Iranui tik kraštutiniu atveju, iki gruodžio pradžios nepajudėjus derybų procesui Irano branduolinės programos klausimu „šešetuko“ formate (jam priklauso Rusija, JAV, Kinija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija ir Vokietija).

Bandymus atidėti Irano klausimo svarstymą iki gruodžio galima sieti su kitu itin svarbiu JAV ir Rusijos dvišalių santykių klausimu – strateginės ginkluotės ribojimo sutartimi (START I), kurios galiojimas baigiasi 2009 m. gruodį. Nors START I klausimas buvo vienas esminių H. Clinton darbotvarkėje, šio klausimo sprendimas taip pat buvo atidėtas. Svarbiausių JAV klausimų sprendimų vilkinimas atveria galimybes Rusijai susieti įvairius klausimus tarpusavyje, siekiant savų interesų įgyvendinimo. Neatmestina, kad Rusija Irano klausimą arba JAV siūlomą įsitraukimą į bendros priešraketinės gynybos sistemos (PRGS) kūrimą gali susieti su START I klausimo sprendimu, o tai neigiamai atsilieptų visai Europos saugumo sistemos architektūrai.

Pasinaudodama santykių su JAV „atšilimu“, Rusija gali bandyti „universalizuoti“ Europos saugumo sistemą reglamentuojančias sutartis, t.y. leisti kitoms valstybėms prisijungti prie regioninio saugumo sutarčių (pavyzdžiui, dar 2007 m. spalio mėnesį Rusija JAV buvo pasiūliusi „universalizuoti“ vidutinio nuotolio branduolinių pajėgų (INF) sutartį). Europos saugumo sistemos „universalizacija“ ilgainiui lemtų ne tik tokių pamatinių Europos saugumo sistemos sutarčių kaip Adaptuotos konvencinės ginkluotės Europai (A-CFE) sutartis, Vidutinio nuotolio branduolinių pajėgų (INF) sutartis, START ir kt. transformaciją, tačiau ir jų „nuvertėjimą“. Kita vertus, tikėtina, kad Europos saugumo sistema taps priklausoma išskirtinai nuo branduolinės-taktinės ginkluotės problematikos, kitaip tariant, nuo dvišalių JAV ir Rusijos santykių.

Šiame kontekste itin svarbus Rusijos įsitraukimas į bendros PRGS su JAV kūrimą. H.Clinton vizito metu Rusija teigiamai sutiko JAV pasiūlymus dalyvauti bendros PRGS kūrime, tačiau JAV administracijos planai dėl būsimosios PRGS architektūros išlieka iki galo neaiškūs, retkarčiais Vakarų ir Rusijos žiniasklaidoje pasirodantys pranešimai apie tikėtiną naujų PRGS elementų

diegimą NVS šalyse (Ukrainoje ar Gruzijoje) verčia Rusiją gana liguistai reaguoti į JAV PRGS planus, todėl klausimas, kokiomis sąlygomis Rusija galėtų dalyvauti naujojoje PRGS, ir toliau išlieka atviras.

Ekspertai pažymi, kad H. Clinton vizitas nubrėžė itin plačias galimo JAV-Rusijos santykių „perkrovimo“ ribas. Galima teigti, kad JAV pasirošusios tartis su Rusija beveik visais dvišalių santykių klausimais, bene vienintelis klausimas, kuriuo JAV ir Rusijos pozicijos išsiskiria – Gruzijos teritorinis vientisumas ir separatistinių Abchazijos ir Pietų Osetijos darinių pripažinimas. Tuo tarpu visais kitais klausimais Rusija turi itin plačią manevro laisvę.

● Kommersant.ru

Ukrainoje prasidėjo pasirengimas 2010 metų prezidento rinkimams, tačiau intrigos jau nebėra?

Spalio 19 dieną Ukrainoje oficialiai prasidėjo šalies prezidento rinkimų kampanija. Ukrainos prezidento rinkimai įvyks 2010 metų sausio 17 dieną, į Ukrainos prezidento postą kandidatuos daugiau nei 10 politikų, tačiau sociologinių apklausų duomenys rodo, kad realiausiais pretendентаis į postą laikoma dabartinė Ukrainos ministrė pirmininkė J. Timošenko ir Regionų partijos lyderis V. Janukovičius.

Apklausų duomenimis, V. Janukovičių šiuo metu palaiko apie 30 procentų rinkėjų, J. Tymošenko – 20 proc., o A. Jaceniuką – 9 procentai. Politologų nuomone, artėjančiuose Ukrainos prezidento rinkimuose didelės intrigos nebus, nes A. Jaceniukas dėl rinkiminės kampanijos nesėkmių populiarumą prarado dar vasarą. Realiausius šansus laimėti pirmąjį rinkimų turą turi V. Janukovičius, tačiau absoliučios balsų daugumos pirmojo turo metu vargu, ar gali tikėtis, nes yra užsitikrinęs paramą tik 10-yje iš 26 regionų. Tuo tarpu J. Tymošenko antrajame ture gali susirinkti kitų kandidatų balsus ir laimėti rinkimus.

Analitikai prognozuoja, kad ši agitacinė kampanija Ukrainoje įeis į istoriją kaip „juodųjų“ rinkiminių technologijų kova dėl dviejų priežasčių. Pirmą, lyginant su 2004 metais, 2010 m. Ukrainos prezidento rinkimuose kandidatų galimybės naudotis administraciniais ištekliais (išnaudoti valstybės institucijas rinkėjų paramai užsitikrinti) labai ribotos. Administraciniai ištekliai yra išsklaidyti tiek tarp valdančiosios koalicijos ir opozicijos (pavyzdžiui, „Regionų partija“ dominuoja daugelio apskričių ir rajonų tarybose), tiek valdančiosios koalicijos viduje (tarp vyriausybės ir prezidento sekretoriato institucijų). Antra, pasaulinė ekonominė krizė gerokai „apkarpė“ kandidatų rėmėjų finansinę paramą. Šie veiksniai neišvengiamai lems „juodųjų“ politinių technologijų plėtrą. Pirmieji požymiai akivaizdūs jau šiandien: agitacinė reklama, iki šiol tiesiogiai nenurodžiusi, už kurį kandidatą balsuoti, miesto stenduose ir televizijos laidose buvo pastebima gerokai iki rinkiminės kampanijos pradžios.

Ekspertų manymu, ideologiniu požiūriu šie Ukrainos prezidento rinkimai bus neįdomūs. Nepriklausomai nuo to, kuris kandidatas bus išrinktas kitu Ukrainos lyderiu, šalies užsienio politikos prioritetai greičiausiai nesikeis. Visi kandidatai pasisako už sisteminės reformas, galinčias sutramdyti chaosą šalyje, o ir ideologinės jų nuostatos panašios. Skirtingai nei praeitos Ukrainos prezidento rinkimų kampanijos metu, dabartinėje prezidento rinkimų kampanijoje nebeakcentuojama fundamentali skirtis tarp provakarietiško, demokratiško „gero“ kandidato ir autoritarinio, korumpuoto „blogo“ kandidato. Analitikai įspėja, kad aiškios ideologinės kandidatų diferenciacijos nebuvimas, ekonominės krizės pasekmės ir nusivylimas „oranžinės revoliucijos“ tikslais atveria kelią socialiniam populizmui. Prognozuojama, kad rinkimų rezultatai labiausiai priklausys nuo rinkimų kampanijos sėkmės, t.y. išradingą ir rinkėjams patraukliausią kampaniją pasirinkęs kandidatas turi realiausius šansus laimėti rinkimus. Šiuo metu lyderiais laikomi kandidatai populiarumą galėtų prarasti tik tuo atveju, jei varžovams „juodųjų“ rinkiminių technologijų dėka juos pavyktų sukompromituoti.

● Kommersant.ru, Eurasianhome.org

Rusijos regioniniai ir savivaldybių rinkimai: ar valdančioji dauguma jau ignoroja ir „lojalią“ opoziciją?

Šių metų spalio 11 dieną Rusijoje įvyko savivaldos rinkimai, kurie dėl itin gausių pažeidimų ir absoliučios valdančiosios „Vieningosios Rusijos“ pergalės sukėlė Rusijos opozicinių partijų nepasitenkinimą ir sumaištį Rusijos parlamento darbotvarkėje. Spalio 11 d. savivaldos rinkimai vyko 76 Rusijos regionuose. Rusijos Centrinės rinkimų komisijos duomenimis, savivaldos rinkimuose valdančioji „Vieningosios Rusijos“ surinko beveik 80 proc. rinkėjų balsų – „Vieningoji Rusija“ užsitikrino 79,3 proc. mandatų regionų įstatymų leidžiamosiose institucijose ir 77,1 proc. 10-yje Rusijos Federacijos subjektų sostinių. Likusius mandatus savivaldos rinkimuose pasidalino trys opozicinės partijos – Rusijos Federacijos komunistų partija (RFKP), Rusijos liberaldemokratų partija (RLDP) ir „Teisingoji Rusija“.

Savivaldos rinkimų metu užfiksuota itin daug rinkimų tvarkos pažeidimų: nebuvo laikomasi agitacijos taisyklių, papirkinėjimo atvejus skatino specialūs rinkimų biuleteniai, kurie suteikė teisę piliečiams balsuoti ne pagal savo gyvenamąją vietovę, rinkimų stebėtojams buvo trukdoma dirbti, opozicinių partijų stebėtojai buvo neįleidžiami arba išvaromi iš rinkiminių apylinkių. Dagestane Derbento mieste 30 proc. rinkimų apylinkių rinkimų dieną iš viso nebuvo atidarytos, o į kai kurias apylinkes rinkėjai buvo neįleidžiami teisėsaugos pareigūnų. Spalio 14 d., trys opozicinės partijos (RFKP, RLDP ir „Teisingoji Rusija“) protestuodamos prieš masinius savivaldos rinkimų pažeidimus paliko parlamento posėdžių salę.

Valdančioji dauguma ir politikos apžvalgininkai į šį opozicinių jėgų demaršą sureagavo gana ramiai. Valdančioji dauguma ir „Vieningosios Rusijos“ lyderis V. Putinas tokį opozicinių jėgų žingsnį įvertino kaip silpnumo apraišką, nenorą pripažinti opozicinių jėgų pralaimėjimo ir tautos paramos valdžiai sunkiu šaliai metu. Tuo tarpu apžvalgininkų teigimu, panašios opozicijos akcijos tapo kone tradicinėmis, todėl į jas rimtai nebežiūrima – 2000 m. Rusijos parlamento posėdžius beveik tris savaites boikotavo „Tėvynės-Visos Rusijos“, „Jabloko“ ir „Dešiniųjų jėgų sąjungos“ (SPS) frakcijos, kurios protestavo prieš tuometinės valdančiosios daugumos parlamentinių postų dalybas. Kita vertus, apžvalgininkai sutinka, kad opozicinių parlamentinių partijų pasipiktinimą galima suprasti – savivaldos rinkimai parodė, kad Kremlius pradeda nesiskaityti jau ir su jam lojaliomis opozicinėmis jėgomis. Šias išvadas netiesiogiai patvirtina ir opozicinių partijų, spalio 14d. palikusių Rusijos parlamento posėdžių salę, reikalavimų sąrašas – opozicinės partijos reikalavo kuo greitesnio susitikimo su šalies prezidentu D. Medvedevu, suformuoti specialią parlamentinę rinkimų pažeidimus tiriančią komisiją bei Rusijos Centrinės rinkimų komisijos pirmininko Vladimiro Čiurovo atstatydinimo. Kremliai iš dalies patenkinus šiuos opozicinių partijų reikalavimus (suderintas D. Medvedevo susitikimas su opozicinėmis partijomis) RLDP ir „Teisingoji Rusija“ boikotą nutraukė spalio 16 d., o RFKP – spalio 21 dieną. Akivaizdu, kad lojalių Kremliai opozicinių partijų reikalavimai ir protestai pirmiausia susiję su mažėjančiu valdžios dėmesiu parlamentinei opozicijai. Įvykusiuose savivaldos rinkimuose valdančioji „Vieningosios Rusijos“ partija aiškiai parodė, kad norimi rezultatai gali būti pasiekiami praktiškai be rinkėjų dalyvavimo, esant minimaliam rinkėjų aktyvumui, kuris atveria galimybes spekuliuoti rinkėjų balsais ir neteisėtais būdais pasiekti pergalę rinkimuose. Ekspertai perspėja, kad tokios rinkimų technologijos neprisideda prie politinės sistemos stabilumo ir visuomenės pasitikėjimo ja, fasadiniai rinkimai gali sukelti daug didesnio masto struktūrinę krizę šalyje, kuri galėtų apimti ne tik pavienes protesto akcijas ar simbolines opozicijos protesto akcijas. Kita vertus, mažai analitikų imasi prognozuoti, kas būtent galėtų būti „paskutinis lašas“, kuris sukeltų masinius protestus.

● *Kommersant.ru, RIA Novosti*

NVS viršūnių susitikimas Kišiniove – tik aikštelė Rusijos diplomatiniam žaidimams

Šių metų spalio 9 dieną Moldovos sostinėje Kišiniove įvyko NVS (Nepriklausomų Valstybių Sandraugos) šalių viršūnių susitikimas¹. Šiuo NVS viršūnių susitikimu Moldova užbaigė metus trukusį pirmininkavimą Sandraugai ir perdavė šias pareigas Rusijai, kurios sostinėje Maskvoje 2010 metų gruodį įvyks kitas susitikimas. Tačiau ir be šio simbolinio

perėmimo Rusijos lyderystė šiame susitikime (ir NVS kaip organizacijoje) niekam nekėlė didesnių abejonių. Spalio 9 dienos susitikimo formaliojoje dalyje vyravo pasaulinės ekonominės krizės ir Rusijos vaidmens neutralizuojant jos pasekmes tematika. Kita vertus, susitikimo užkulisiuose buvo sprendžiami egzistenciniai NVS klausimai: ar, pasitraukus Gruzijai ir sustiprėjus provakarietiškoms nuotaikoms Moldovoje, reikėtų tikėtis ir Moldovos pasitraukimo? Kam palankumą pademonstruos Rusijos vadovas?

NVS viršūnių susitikimo metu tradiciškai pasirašytas didelis kiekis tarptautinių sutarčių, tarp kurių išskirtina sutartis dėl „Bendrų priemonių plano pasaulinės ekonominės krizės pasekmėms įveikti“. Šia Rusijos prezidento D. Medvedevo iniciatyva NVS šalims, nepriklausančioms Eurazijos ekonominei bendrijai (EurAzES)², suteikiama teisė naudotis antikrizinio fondo finansavimo teikiamomis galimybėmis. EurAzES antikrizinis fondas kol kas tik formuojamas, tačiau numatoma, kad iš bendros fondo 10 mlrd. JAV dolerių apimties, 7,5 mlrd. JAV dolerių sudarys Rusijos įnašas. Analitikų nuomone, tokia iniciatyva atspindi Rusijos siekį atgaivinti ir išplėsti regiono tarpusavio integraciją bei sustiprinti Rusijos lyderystę jame. Kita vertus, Rusijos analitikai atkreipia dėmesį į tai, kad minėta iniciatyva tėra „vienas iš daugelio“ Rusijos bandymų „gaivinti“ NVS naujais projektais. Jos sėkmę kol kas prognozuoti sunku, o šios iniciatyvos reikšmės pervalduoti nereikėtų. Už formalius nutarimus, ekspertų nuomone, reikšmingesni užkulisiniai viršūnių susitikimo procesai - Rusijai NVS viršūnių susitikimai pirmiausiai yra dvišalių santykių aiškinimosi vieta.

NVS viršūnių susitikimas Kišiniove nebuvo išimtis: demonstruodamas tarpusavio santykių atšalimą, Rusijos prezidentas D. Medvedevas ignoravo galimybę susitikti su Ukrainos prezidentu Viktoru Juščenka ir, kaip beveik kiekviename NVS viršūnių susitikime, tradiciškai įsitraukė į menkai rezultatyvias trišales derybas su Armėnijos ir Azerbaidžano vadovais dėl Kalnų Karabacho problemos sprendimo. Tačiau didžioji Rusijos užkulisinės diplomatijos dalis buvo skirta Moldovai.

Susitikimo metu buvo nuspręsta palikti galioti beveik 100 Gruzijos su NVS valstybėmis pasirašytų susitarimų, net ir Gruzijai formaliai pasitraukus iš šios organizacijos, taip galutinai užbaigiant su pastarosios pasitraukimu susijusius formalumus. Tačiau viena iš su nerimu NVS viršūnių susitikimo metu lauktų žinių buvo tolimesnė Moldovos pozicija NVS narystės klausimu, atsižvelgiant į tai, kad naujoji Moldovos valdžia laikosi provakarietiško ir liberalių pozicijų.

Nepaisant nuogaštavimų, Moldova pareiškė, kad ji pasiryžusi ir toliau būti patikima NVS nare. Analitikų teigimu, tokį rezultatą lėmė pirmiausiai Rusijos „dvišalė diplomatija“. Naujosios Moldovos valdžios sprendimas laikytinas reakcija į NVS vadovų paramą provakarietiskai Moldovos valdžiai – nepaisant Moldovos komunistų pastangų, NVS viršūnių susitikimas Kišiniove įvyko net ir pasikeitus Moldovos parlamento valdančiajai daugumai. NVS valstybių paramą naujai Moldovos valdžiai sutvirtino Rusijos prezidento D. Medvedevo susitikimas su Moldovos valdančiosios koalicijos „Aljanso už Europos integraciją“ remiamu kandidatu į Moldovos prezidentus Marianu Lupu. Ekspertų teigimu, toks Rusijos žingsnis leidžia daryti išvadą, kad Rusija iš esmės „nurašė“ buvusį Moldovos prezidentą ir Moldovos komunistų lyderį Vladimirą Voroniną. Tuo tarpu M. Lupu Kremliuje vertinamas kaip perspektyvus politikas ir potencialus lyderis. Šią išvadą patvirtina faktas, kad D. Medvedevas susitikė tik su M. Lupu,

¹ Pasitraukus Gruzijai, NVS šiuo metu priklauso Rusija, Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija, Azerbaidžanas, Armėnija, Moldova, Tadžikistanas, Uzbekistanas, Ukraina, kaip viena steigėjų ir Turkmenistanas, turintis asocijuotos narystės statusą.

² EurAzES šiuo metu priklauso Baltarusija, Kazachstanas, Kirgizija, Rusija, Tadžikistanas ir Uzbekistanas.

nors susitikti su juo siekė ir laikinai einantis prezidento pareigas Moldovos parlamento pirmininkas Michajus Gimpu, komunistų lyderis V. Voroninas bei ministras pirmininkas Vladas Filatas.

Ekspertai pažymi, kad tokia Rusijos „dvišalė diplomatija“ turės poveikį ne tik NVS integracijos procesams, bet ir Moldovos vidaus politikai: Kremliaus parama M.Lupu gali padėti „Aljanso už Europos integraciją“ kandidatui gauti trūkstamus 8 balsus būsimuosiuose Moldovos prezidento rinkimuose. Moldovos prezidentas renkamas parlamente, jam išrinkti būtinas 61 balsas (šiuo metu 101 vieta Moldovos parlamente komunistai turi 48 vietas, o „Aljansas už Europos integraciją“ – 53). Rusijos parama M. Lupu yra itin svarbi vien jau todėl, kad iki šiol Moldovos komunistai buvo pasiryžę boikotuoti būsimus Moldovos prezidento rinkimus (Moldovos prezidento rinkimai turėjo įvykti šių metų spalio 23 d., tačiau iki spalio 17 d. vieninteliu kandidatu į prezidento postą buvo įregistruotas M. Lupu, todėl Moldovos prezidento rinkimų data buvo nukelta). Jei Moldovos parlamentui du kartus iš eilės nepavyktų išrinkti šalies vadovo, Moldovos parlamento pirmininkas, šiuo metu laikinai einantis Moldovos prezidento pareigas Michajus Gimpu būtų priverstas paleisti parlamentą ir paskirti išankstinių parlamento rinkimų datą. Tokiu atveju Moldovos parlamento rinkimai įvyktų ne anksčiau nei 2010 metais. Rusijos parama M. Lupu gali padėti išvengti dar vienos politinės sistemos krizės Moldovoje. Tačiau kol kas sunku prognozuoti, kokiomis sąlygomis tokia parama provakarietiškai parlamento daugumai bus laiduojama.

Oficialiai teigiama, kad NVS viršūnių susitikimo rezultatai buvo konstruktyvūs, tačiau toks vertinimas šiek tiek dviprasmiškas. Viršūnių susitikimas iš esmės tik dar kartą išryškino NVS kaip organizacijos neefektyvumą: Moldovos pirmininkavimo metu nebuvo imtasi jokių bendrų veiksmų krizei įveikti, neprisidėta ir prie pačios organizacijos reorganizavimo klausimų, menką NVS svarbą liudija tai, kad valstybes nares viršūnių susitikime atstovauja ne realūs valstybių vadovai, o žemesni diplomatai (pvz., Kazachstaną ir Tadžikistaną susitikime atstovavo ne prezidentai, o ministrai pirmininkai, o Turkmėnistaną – ministro pirmininko pavaduotojas). Kita vertus, NVS tebėra santykinai efektyvi aikštelė Rusijos diplomatiniams manevrams ir išlieka bendrą sovietmečio tapatybę saugančia organizacija. Vis dėlto, ekspertai akcentuoja, kad tokio NVS egzistavimo pagrindo aktyviai regiono reintegracijai, kurios siekia Rusija, nepakaks. Norėdama išlaikyti NVS ir paversti ją regioną konsoliduojančiu dariniu, pirmininkavimą perėmusi Maskva turėtų rimtai susimąstyti apie struktūrines NVS reformas, kurios propaguotų realų visų organizacijos narių bendradarbiavimą, grindžiamą abipusės naudos principais.

● *Kommersant.ru, Regnum.ru, Eurasianhome.org*